

Jelen

850 Ft

2022. december 8.

III. ÉVFOLYAM | 49. SZÁM

**AKÁR JÓL IS
MŰKÖDHETNE
AZ ÁLLAM**

**SZÜKSÉGES
A KÉSZPÉNZMENTES
GAZDASÁG**

**KI VESZÉLYEZTETI
A GYEREKEKET?**

**ÓNODY-MOLNÁR DÓRA
ÍRÁSA**

**A MAGYAR KORMÁNY
FELTETTE A KEZÉT**

**BRÜSSZEL SZIGORÚ
KONTROLLT GYAKOROL**

RITMUSHIBA

**ÚJRA ITT A VAS
ÉS ACÉL ORSZÁGA?**

**MEG KELL KERESNI
A KAPCSOLÓT!**

KARÁCSONY GERGELY ÚJRA ELINDUL

GAZDASÁG

HOGYAN MŰKÖDHELTNE JÓL AZ ÁLLAM?

Egyensúly Intézet:
Kézpénzmentes gazdaság az
adócsalás és a korrupció ellen

Az európai történelmet úgy is fel lehet fogni, hogy az uralkodók egyre többet kértek tőlünk, hogy az állam egyre erősebbé válhasson; mi pedig cserébe egyre határozottabban húztuk meg a határt a szabadságunk körül, és egyre több beleszólást kaptunk az állam belső ügyeibe. Ez a fejlődés szűk folyosója, amelyen úgy kell előre haladnunk, hogy se az állam ne válhasson elnyomóvá, se a társadalom ne biztosítsa túl magát a szervezethez képest, hiszen végső soron mindkét szélsőség a fejlődést ölné meg. Az Egyensúly Intézet elkészítette szakpolitikai anyagát, amelyben arra tesz javaslatot, hogy a magyar állam miként válhatna úgy hatékonyabb és versenyképessé, hogy az előre meghatározott célok mentén csak a saját dolgát teszi, aktív, ugyanakkor önkorlátozó.

Az elmúlt évtizedekben válságok sora sújtotta a világ országait. Hogy ez rossz? Igen, mert semmi sem mehetett úgy tovább, ahogyan volt, alapjaiban kellett újragondolni az életet. Hogy ez jó? Igen, mert minden fejlődés alapja a változtatási kényszer. Ilyenek azok a válságok, amelyeket a társadalom közös veszélyként él meg, és amelyeket az állam közös fellépéssel kezel. A háborúk, a katasztrófák, a gazdasági összeomlások, a járványok ráirányítják a figyelmet olyan megoldatlan kihívásokra vagy kudarcokra, amelyek kezelésének igénye megnyitja a lehetőséget az átfogó, mélyreható

intézményi változások előtt, és egyúttal új egyensúlyt hoz létre az állam és a társadalom hatalmi viszonyrendszerében. Az Egyensúly Intézet szerint a nyugat-európai országokban az állam megizmosodva került ki az elmúlt ötszáz év válságaiból – fokozatosan egyre nagyobbra duzzadt, miközben polgárai életének egyre több területe felett szerzett döntő befolyást. A sikeres országokban az állami képességek bővülését a hatalom ezzel párhuzamos korlátozása kísérte.

Az Egyensúly Intézet szerint a klímaválással, a környezetpusztítással, a digitalizációval, a robotizációval és számos új típusú kihívással szembeesülve fel kell tenni a kérdést: mi az állam feladata a 21. században? Filippov Gábor kutatási igazgató a "Hogyan tegyük hatékonyabbá az államot?" című szakpolitikai javaslatcsomagjuk bemutatásakor azt mondta, a kérdés megválaszolását nem onnan kell kezdeni, hogy egy állam kicsi-e vagy nagy, inkább azt kell vizsgálni, hogyan képes véghezvinni a szakpolitikai kérdéseket. Boros Tamás, az Egyensúly Intézet igazgatója szerint az állam dolga alapvetően az, hogy megoldja, koordinálja azokat a feladatokat, amelyek az önértéket érvényesítő egyén nem képes, vagy amelyek egyéni megoldásai a társadalom egésze számára összességében rosszat okoznak. A 2008-as gazdasági világválság vagy a koronavírus-járvány idején például nagyon sok olyan feladatot vettek át az államok, amelyek korábban az egyének kezében voltak, csak így tudták koordinálni és kézben tartani a folyamatokat, megelőzni a társadalmi katasztrófákat. A változás egyik korábban elképzelhetetlennek tűnt példája, hogy a Covid miatt Donald Trump volt amerikai elnök minden állampolgárnak adott 1400 dollárt.

– Ez még a demokratáktól is váratlan lett volna, de egy jobboldali, konzervatív, republikánus vezetésű kormánytól meg aztán végképp – mondta Boros Tamás.

A beszélgetésen részt vett Palócz Éva, a Kopint-Tárki vezérigazgatója, aki szerint az USA jelenlegi gazdasági helyzetének, a magas inflációnak az egyik oka éppen Trump elnök pénzszozása, szóval nagyon nem mindegy, milyen megoldásokat választanak a kormányok a válságok idején.

– Amikor jönnek a mamutok, össze kell fogni – mondta erre Sebestyén Géza matematikus, közgazdász, az MCC Gazdaságpolitikai Műhelyének vezetője, utalva az egymást követő válságokra, ám szerinte az USA működésének filozófiája összességében nem változott azzal, hogy Trump pénzt osztott. Legfeljebb a jegybanki politikában lát irányváltást, a FED ugyanis elkezdett az inflációra figyelni, miközben korábban mindennel azt támogatta, hogy növekedjen a gazdaság.

Juhász László közgazdász, a Boston Consulting Group ügyvezető igazgatója szerint az állam jól meghatározható célok ellátására szerveződik. Fontos, hogy az eszközei megfelelőek-e az elérendő céloknak, illetve fontos az eredmények mérése – ez utóbbiban az államok jelentősen elmaradnak a vállalati szektortól. Hozzátette, mivel az élet komplexitása nem csökken, hanem inkább növekszik, az állam nagyobb szerepvállalására van szükség. Hogy mennyire sikeres egy állam, szerinte azt csupán a kiadások tükrében mérni téves, a központi újraelosztás aránya nem mutatja egyértelműen, hogy jó-e vagy rossz az adott állam működése. Boros Tamás megerősítette ezt, s példaként hozta rá, hogy GDP-arányosan

SZABÓ BRIGITTA

az USA egészségügyi kiadásai a legnagyobbak, mégis ott az egyik legalacsonyabb a várható élettartam a fejlett világban. De a 15 évesek alapvető ismereteit, kompetenciáit mérő PISA-teszt is azt mutatja, hogy nem feltétlenül ott a legjobb az oktatás színvonala, ahol a legtöbb pénzt költik rá. Pénz is kell, de önmagában az nem elég.

Hogy mennyire teljesíti be a feladatát egy állam, az az adórendszer hatékonyságában is megnyilvánul. A hazai költségvetés adóbevételei a nemzeti össztermékhez viszonyítva a 2009-es 38,8 százalékról 2020-ra 35,7 százalékra csökkentek. Ezzel párhuzamosan az EU magországaiban és a visegrádi régió többi államában is folyamatosan emelkedtek a GDP-arányos bevételek, miközben az újraelosztás mértéke is nagyobb volt. Az alacsony adóterhek ellenére a magyar adórendszer versenyképessége közepes, a vállalkozói környezet pedig kifejezetten a rosszabbak közé tartozik. A Tax Foundation >

FOTÓ / MTI / MÁTHÉ ZOLTÁN

GAZDASÁG

FOTÓ / A SZERZŐ

balról jobbra: Filippov Gábor, Boros Tamás, Sebestyén Géza, Palócz Éva, Juhász László

versenyképességi rangsorában 37 OECD-ország közül a 13. helyen áll Magyarország, amivel a tágabb régióból egyedül Lengyelországot előzi meg. A rossz helyzet fő oka, hogy az alacsony társaságiadó-kulcs ellenére az adórendszer túl bonyolult, nem semleges, torz ösztönzőkkel terhelt, ráadásul a magyar állam nehéz gazdasági helyzetben a költségvetés stabilizációja céljából túl könnyen nyúl különféle ágazati különadókhoz. Összességében a magyar állam nem túl-, hanem rosszul adóztat, a bevételeket pedig tovább csökkenti az adóelkerülés és általában véve, a szürke- és feketegazdaság.

Az Egyensúly Intézet javaslata szerint semleges adórendszerre lenne szükség, amely egyformán terheli a munka- és a tőkejövedelmeket, s nem nyújt rejtett előnyöket egyes társadalmi csoportoknak, egyes tevékenységeknek, illetve nem teremt ösztönzőket arra, hogy valaki egyik vagy másik jövedelemformába menekítse át a pénzét. Viszont nagyobb mértékben kellene adóztatni a rossz, visszaszorítani kívánt dolgokat, például a dohányzást, az alkoholfogyasztást, a készpénzhasználatot vagy a szén-dioxid-kibocsátást, mint a jó dolgokat, például a munkát vagy éppen az online pénzügyi tranzakciókat. Szerintük az átlagbér adóékét – a munkát terhelő adók összességét – a jelenlegi 43 százalékról az OECD-országok átlagára, 35 százalékra kellene csökkenteni, a társasági adó jelenlegi, 9 százalékos szintjét pedig a régió többi államához emelni.

A magyar államnak szakítania kell azzal, hogy rengeteg költségvetési forrásból kompenzálja a rossz üzleti környezet hatásait. Az Egyensúly Intézet szerint ezért mindenképp el kell törölni mindenféle egyedi kormányzati döntéssel biztosított beruházási támogatást – vagyis olyan, a mindenkori kormány által egyedi piaci szereplőknek nyújtott költségvetési forrást, amelyre a nyilvánosságban általában „beruházás-ösztönzőként” vagy „munkahelyteremtésként” szoktak hivatkozni. Az ilyen támogatások rengeteg forrást vonnak el a vállalati szférától a sokszor tőkeerős multik javára, miközben munkahelyteremtési hatásuk egyáltalán nem bizonyított. A magyar növekedés szempontjából sokkal jobb lenne, ha az esetleges, egyedi és drága tüneti kezelés helyett az állam a tényleges okokat próbálná kezelni, hogy a kockázat minden befektető számára alacsonyabb legyen.

Azzal ugyan nem ért egyet, hogy az egyedi kormánydöntések legyenek a beruházók megszerzésének eszközei, de Palócz Éva szerint tény, hogy verseny folyik a külföldi befektetőkért. Ez utóbbi miatt nem akarja bevezetni a kormány a 15 százalékos globális minimumadót/társasági adót, amelynek a lényege, hogy bizonyos nagy nemzetközi cégek ott adóznak, ahol bevételt termelnek. Palócz Éva szerint emiatt egyetlen már itt lévő befektető sem hagyná itt az országot, pláne, ha máshol is ugyanennyit kell fizetni.

– Én nagy pártolója vagyok a külföldi tulajdonú cégeknek, sokat írtam arról, hogy mennyivel termelékenyebbek, mennyivel járultak hozzá a magyar gazdaság növekedéséhez, a bérek emelkedéséhez. Egy dologgal azonban tisztában kell lenni, most még a korábbinál is alacsonyabb hozzáadott értéket képviselő üzemek jönnek ide, gondoljunk csak az akkumulátor gyárakra, amelyek még a környezetet is szennyezik. Közben, és ez is tény, nagyon sok hazai tulajdonú vállalkozás sodródik – jelentette ki, hozzátéve, hogy beszélgetett egy Kecskemét környéki vállalkozóval, aki arról panaszkodott, hogy hiába fizet annyi bért, mint a Mercedes, az emberek mégis az utóbbit választják. Azaz, ha versenyben akar maradni a munkaerőért, neki magasabb fizetést kell adnia, mint egy multinak. Ha jönnek a még kisebb hozzáadott értéket termelő külföldiek és elszívják a munkaerőt, annak súlyos következményei lesznek.

Boros Tamás szerint az egészen biztosan nem a legjobb módja az adóforintok elköltésének, hogy a közép vállalatoktól elszedett adót egyedi kormánydöntésekkel oda adják a külföldieknek. Ki kell találni, hogy mit kell tenni annak érdekében, hogy legyen egy nagyon erős, saját nemzeti tulajdonú nagyvállalati réteg és egy erős kis- és közép vállalkozói réteg. Juhász László szerint ott biztosan el lehetne kezdeni a változtatást, hogy az egyedi támogatási szerződésekbe feltételként vegyék be a hazai kapcsolódási pontokat, a beszállítói körrel kapcsolatos igényeket. Sebestyén Géza szerint meg kell találni az egyensúlyt a hazai és a külföldi tulajdonú vállalatok között, mert azt sem akarja senki, hogy Észak-Korea üzleti modellje valósuljon meg. És azért azt sem szabad szem előtt tévesztetni, hogy nem minden a gonosz multik miatt rossz. Vannak technológiák, termékek, amelyeken túllépett az idő, s ha egyetlen nyugati vagy keleti cég sem jönne ide, az adott hazai vállalkozás akkor is tönkre menne. Szerinte tehát a jó adórendszert valóban csak az üzleti környezettel együtt vizsgálva lehet értékelni. Hogy milyen, ami jó, arra szerinte sok példa van az EU-ban.

Juhász László úgy véli, nehéz olyan adórendszert csinálni, amely egyszerű, de közben ezer dolgot akar megoldani. Palócz Éva arra hívta fel a figyelmet, hogy az OECD átlagát tekintve valóban magas a magyar adóék, ám az átlagot olyan országok húzzák le, mint például Mexikó, a maga alig több mint 16 százalékos adóékével. Szerinte a munkabérre rakódó terheket jelenleg szinte lehetetlen csökkenteni, az, hogy az OECD-átlagra menjen le, a költségvetésnek 2000 milliárd forintjába kerülne. A társasági adó emelése viszont elvileg jól hangzik, de alig van költségvetési hatása. Jelenleg kevesebb mint 600 milliárd forint tőo folyik be a költségvetésbe, ha a kulcsot a kétszeresére emelnék, akkor is elhanyagolható lenne a 10 ezer milliárd forintnyi szja- és tb-járulék mellett.

Sebestyén Géza megjegyezte, hogy az adóbevételek növelésének egyik eszköze a gazdaság fehérítése lehetne. A GDP negyede érintett a feketegazdasággal. Palócz Éva szerint a fehérítés terén az elmúlt 10-15 évben jól teljesített Magyarország. A munkára rakódó terhek csökkentése is ezt a célt szolgálta, míg korábban a keresetek 49 százalékát kapta meg a munkavállaló, most 60 százalékát. A csalással egyre kisebb hasznot lehet elérni, ami miatt sokan átkerültek a fehér gazdaságba. Úgy gondolja, ma a GDP 10 százaléka alatt van a feketegazdaság aránya, bár ezt nehéz mérni a jellege miatt. Hozzátette, az látszik, hogy azokban az országokban, amelyekben magas az állam iránti bizalom, sokkal szívesebben adóznak az emberek, mert tudják, hogy a pénzük jó helyre megy.

Sebestyén Géza szerint a digitális jegybankpénz, amikor majd kivonják a készpénz jelentős részét a gazdaságból, so-

kat fog segíteni a fehérítésben. Boros Tamás elmondta, hogy a javaslatcsomag tartalmazza a készpénzmentes gazdaság koncepcióját. A készpénzhasználat visszaszorítása, majd hosszú távú kivezetése drasztikusan csökkentené az adócsalás lehetőségét és a korrupció kockázatát, így jelentősen fehérítené a gazdaságot és növelné a költségvetési bevételeket.

Jelenleg a tranzakciók 70 százaléka bonyolódik készpénzben, az értéküket tekintve pedig kétharmaduk. Az Egyensúly Intézet tanulmánya azt javasolja, hogy 2030-ra a tranzakciók legfeljebb harmada történjék készpénzzel. Szerintük az átállást a számlavezetési terhek radikális csökkentésével és a készpénzfelvétel ellenőrzésével lehetne segíteni, illetve azzal, hogy 2030-ra az állam (az önkormányzatokat is ideértve) minden szociális transzfert digitálisan utaljon. Jelenleg a nyugdíjaknak csak alig több mint fele megy bankszámlára, a maradékot a postás viszi.

Az intézet szerint mindenekelőtt ösztönözni kell a magyarakat az online bankolásra. Ebben fontos szimbolikus lépés lehet a lakossági számlavezetés terheinek csökkentése: az évente több mint 200 milliárd forintos állami bevételt hozó pénzügyi tranzakciók illeték eltörlése. A bankszámlák közötti tranzakciókra kivetett illetéket is el kell törölni, mert aránytalanul bünteti a kis tranzakciókat. A javaslat szerint 2030-ra mind a vállalkozások, mind a természetes személyek esetében, több lépésben, a jelenlegi ötödére, 300 ezer forintra kellene csökkenteni a készpénzhasználati limitet.

Az ingatlanpiac, azon belül is az értékesítés és a bérbeadás a szürke- és feketegazdaságnak leginkább kitett szektorok közé tartozik. Nem véletlen, hogy több országban már évekkel ezelőtt korlátozták, illetve bizonyos esetekben teljeséggel betiltották a készpénzhasználatot az ingatlanpiacon. Az Egyensúly Intézet szerint 2024-től be kellene vezetni, hogy Magyarországon is csak utalással lehessen fizetni ingatlanvásárlás során, s 2030-ig egy célzott, a lakhatási válság enyhítését szolgáló előkészítő szakaszt követően meg kellene teremteni a lehetőségét annak is, hogy a lakásbérleti piacról teljesen ki lehessen vezetni a készpénz használatát.

Az Egyensúly Intézet javaslata szerint ahhoz, hogy tényleg jó állam válhasson a magyarból, az is fontos, hogy világosan elhatárolódjon egymástól a bürokrácia és a politika illetékességi területe. Szerintük függetlenített intézményeket kellene létrehozni olyan területeken, ahol a döntések eredményessége objektív mérőszámok alapján értékelhető, a politikai szempontok érvényesülése pedig egyértelműen a kitűzött célok ellen hatna.

